

การวิเคราะห์ศักยภาพของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพื่อการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสม

Potential Analysis of Agricultural Officers of Local Administrative Organizations and Rice Farmer Groups for Suitable Development Plan

ชลิดา ทุกษ์สุญญ^{1/} และอวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ^{1/}

Chalida Tooksoon^{1/} and Avorn Opatpatanakit^{1/}

^{1/}ภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50000

^{1/}Department of Agricultural Economy and Development, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University, Chiang Mai 50000, Thailand

(Received 16 June 2015; Accepted 18 February 2016)

Abstract: This article presented potential analysis result of agricultural officers of local administrative organizations and rice farmer groups in 2 districts in Tak and suitable design of development plan of rice farmers. This research was also cooperation between 5 agricultural officers of local administrative organizations from 5 sub districts and rice farmer groups involving 114 people from 5 sub districts. Participatory action research were used. Data collection was done by reviewing literature, interview and group meeting. The potential was analyzed by characteristic analysis, similarity/difference analysis and SWOT analysis. It was found that potential of agricultural officers in 5 sub districts was the ability in managing rice production development plan consistent with potential and problems of rice farmers. The limitation of agricultural officers was lack of knowledge and new technologies on rice production. Potential and problems of rice farmer groups had been used for suitable plans by using potential of rice farmer groups as a base for solving problems. Such potential is body of knowledge on rice production that can be passed on and exchanged with one another. This would give rise to suitable plans for developing rice farmers.

Keywords: Potential, agricultural officers of local administrative organization, rice farmer groups, suitable development plan

บทคัดย่อ: บทความนี้ นำเสนอผลการวิเคราะห์ศักยภาพของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 2 อำเภอในจังหวัดตาก และการออกแบบแผนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่เหมาะสม โครงการวิจัยนี้ เป็นความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน จาก 5 ตำบล และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว จำนวน 114 คน จาก 5 ตำบล ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน โดยการทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม วิเคราะห์ศักยภาพโดยการวิเคราะห์คุณลักษณะการวิเคราะห์ความเหมือน/ความแตกต่าง และการวิเคราะห์ SWOT ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพของเจ้าหน้าที่เกษตรใน 5

ตำบล คือ ความสามารถในการจัดทำแผนพัฒนาการผลิตข้าวที่สอดคล้องกับศักยภาพ และปัญหาของเกษตรกร มีข้อจำกัด คือ ขาดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านการผลิตข้าว ศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้ถูกนำมาใช้ในการวางแผนให้เหมาะสม โดยนำศักยภาพที่กลุ่มเกษตรกรมีอยู่มาใช้เป็นฐานในการแก้ไขปัญหา ได้แก่องค์ความรู้ในการผลิตข้าวที่สามารถถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดแผนพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่เหมาะสมขึ้น

คำสำคัญ: ศักยภาพ เจ้าหน้าที่เกษตรกรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว แผนพัฒนาที่เหมาะสม

คำนำ

การส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อ ส่งเสริมเกษตรกรให้สามารถพัฒนาอาชีพการเกษตร และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายข้างต้น ในปัจจุบันจึงได้มีการกระจายอำนาจการส่งเสริมการเกษตรสู่ท้องถิ่น ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของภาคเกษตรกร เพื่อพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรให้บรรลุเป้าหมาย คือ การวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรก่อนดำเนินการพัฒนาเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อรู้จักตนเองในด้านศักยภาพและปัญหา และนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้มาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม ตรงกับความต้องการของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร ช่วยสร้างความสำเร็จให้กับการพัฒนา โดยอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและเกษตรกร (ชัชวีร์, 2551) เช่นเดียวกับกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2557) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานด้านส่งเสริมการเกษตรของประเทศที่ได้

ปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและการกิจต่างๆ ให้สามารถปฏิบัติงานบนพื้นฐานของข้อมูล ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม และใช้วิธีการทำงานรูปแบบ MRCF system คือ ศักยภาพวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเตรียมเข้าทำงานในพื้นที่ โดยเน้นการใช้ข้อมูลแผนที่ (mapping) ประสานและให้บริการเกษตรกรด้วยวิธีการติดต่อสื่อสารและเข้าถึงข้อมูลจากระยะไกล (remote sensing) ใช้วิธีการจัดเวทีชุมชนในการทำงานและร่วมดำเนินการกับเกษตรกร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วม (community participation) และเข้าทำงานในพื้นที่ แบบเฉพาะเจาะจง (specific field service) โดยมีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตรงจุดและยั่งยืน

ดังนั้นเพื่อให้งานส่งเสริมการเกษตรในระดับพื้นที่เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่เกษตรกรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในระดับพื้นที่ทั้งในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของเกษตรกร การจัดการเรียนรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมแก่เกษตรกรและชุมชน ตลอดจนให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรแก่เกษตรกร อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการเกษตรให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์นั้น เจ้าหน้าที่เกษตรกรของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ที่มีศักยภาพทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกร อีกทั้งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรหรือชุมชนในการพัฒนาการเกษตรให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น หลายพื้นที่มุ่งเน้นไปสู่การพัฒนา เช่นเดียวกับจังหวัดตากที่สภาพพื้นที่เกษตรกรมีการปลูกข้าว และมีศักยภาพในหลายกลุ่ม และบางกลุ่มยังมีปัญหาที่ต้องการการแก้ไข การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดตาก ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาข้างต้น จึงต้องทราบถึงศักยภาพและข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรที่มีอยู่ของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศักยภาพและปัญหาที่มีอยู่ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนร่วมกันในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาการผลิตข้าวให้มีประสิทธิภาพ

บทความวิจัยนี้จึงเขียนขึ้นเพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล ในจังหวัดตาก และศึกษาศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวใน 5 ตำบล ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการวางแผนพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวใน 5 ตำบลให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมุ่งอธิบายวัตถุประสงค์หรือผลที่ได้จากการวิจัย

อุปกรณ์และวิธีการ

งานวิจัยนี้ ได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive selection) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามปัจจัยที่ต้องการศึกษา และการเลือกด้วยความสมัครใจ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสมัครใจเข้าร่วมจำนวน 5 คน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสมัครใจเข้าร่วมจำนวน 5 กลุ่ม จาก 5 ตำบล ในอำเภอเมืองตาก และอำเภอแม่สอด รวมทั้งหมด 119 คน มีการรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ มีการเก็บข้อมูลแบบผสมผสานทั้ง การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์ และการจัดประชุมกลุ่ม มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าวิเคราะห์ศักยภาพโดยการวิเคราะห์คุณลักษณะ และการวิเคราะห์ความเหมือน/ความแตกต่าง โดยการจัดแยกประเภทข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่และมีการวิเคราะห์แบบเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล (successive approximation) เพื่อแยกแยะจัดกลุ่มข้อมูล ทำหัวข้อ (outline) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (grouping) มีการสรุปเนื้อหาผลการวิจัยเป็นการบรรยายประกอบตาราง

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ศักยภาพของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพื่อการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสมครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล ในจังหวัดตาก

2) เพื่อศึกษาศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวใน 5 ตำบล และ 3) การวางแผนพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 5 ตำบลที่เหมาะสม ซึ่งปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1. ศักยภาพและข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบลในจังหวัดตาก

1.1 ศักยภาพในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล

จากการสำรวจศักยภาพในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้เจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล ประเมินความรู้ ความสามารถที่เป็นจุดแข็งในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร และวิเคราะห์ความเหมือนความแตกต่างที่มีอยู่ในคุณลักษณะของข้อมูล พบว่า เจ้าหน้าที่เกษตรทั้ง 5 ตำบล มีศักยภาพในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เหมือนกันในเรื่อง การร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล โดยเฉพาะแผนพัฒนาการผลิตข้าวที่เป็นปัญหา และความต้องการของชุมชน โดยเจ้าหน้าที่เกษตรทั้ง 5 คน มีการจัดทำทะเบียนเกษตรกร เก็บพื้นฐานข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตร มีการเก็บรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านการผลิตข้าวในระดับหมู่บ้าน / ครัวเรือนเกษตรกร รวมทั้งข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเก็บรวบรวมไว้ในรูปเล่มรายงาน และไฟล์ข้อมูล เพื่อให้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล และข้อมูลบางส่วนเผยแพร่ในเว็บไซต์ขององค์กร มีการให้บริการปรึกษาปัญหาการผลิตข้าวและปัญหาด้านการเกษตรอื่นๆ แก่เกษตรกร เช่นการจัด

คลินิกเกษตรเคลื่อนที่ รวมทั้งการให้บริการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการผลิตข้าวแก่เกษตรกรโดยการจัดนิทรรศการทางการเกษตรของตำบล มีการประกวดผลิตผลการเกษตร การประกวดข้มเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ส่วนการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าว นั้น เจ้าหน้าที่เกษตรทั้ง 5 คน มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกรในพื้นที่มากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและงบประมาณ

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่เกษตรทั้ง 5 คน มีการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรแตกต่างกันคือ เจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรบริหารส่วนตำบลวังประจวบ และเทศบาลตำบลหนองบัวใต้ ที่จัดทำแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรไว้ในบริเวณพื้นที่ของหน่วยงาน เพื่อให้เกษตรกรและผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้หรือศึกษาดูงานได้ เจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรบริหารส่วนตำบลวังประจวบ และตำบลแม่ปะ มีการพัฒนาเกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถให้เป็นวิทยากรเกษตร เนื่องจากในพื้นที่ตำบลวังประจวบ และตำบลแม่ปะ มีเกษตรกรที่มีความสามารถด้านการผลิตข้าว และได้รับรางวัลจากหน่วยงานด้านการเกษตร ทำให้เจ้าหน้าที่เกษตรมีแนวคิดในการสร้างวิทยากรเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความสามารถขึ้นมา และมีการส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรบริหารส่วนตำบลวังหินใต้ได้มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นกัน โดยเกษตรกรได้รับรางวัลจากการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนั้นเทศบาลตำบลหนองบัวใต้ และองค์กรบริหารส่วนตำบลวังประจวบ ยังมีการส่งเสริมให้เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนมีการรวมกลุ่มในการผลิตข้าว เพื่อรวมพลังในการพัฒนาอาชีพของตนเอง

การวิเคราะห์ศักยภาพของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพื่อการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสม

Table 1 Potential of agricultural extension of agricultural officers of local administrative organizations in 5 sub districts

Potential Agricultural officers	Agricultural officers of Wang Pra Chop subdistrict	Agricultural officers of Nong Bua Nur subdistrict	Agricultural officers of Nong Bua Tai subdistrict	Agricultural officers of Wang Hin subdistrict	Agricultural officers of Mae Pa subdistrict
Potential of agricultural extension	-The cooperation in the preparation of agricultural development plans for district - To prepare and update the agricultural basic data - The learning management and technology transfer on rice production to farmers - The counseling clinic in agriculture - Development of the learning process by setting the demonstration - Development of farmer lecturers - Have promoted and developed the local wisdom - Encourage farmers and households for a group	- The cooperation in the preparation of agricultural development plans for district - To prepare and update the agricultural basic data - The learning management and technology transfer on rice production to farmers - The counseling clinic in agriculture - - - -	- The cooperation in the preparation of agricultural development plans for district - To prepare and update the agricultural basic data - The learning management and technology transfer on rice production to farmers - The counseling clinic in agriculture - Development of the learning process by setting the demonstration - - - Encourage farmers and households for a group	- The cooperation in the preparation of agricultural development plans for district - To prepare and update the agricultural basic data - The learning management and technology transfer on rice production to farmers - The counseling clinic in agriculture - - - Have promoted and developed the local wisdom -	- The cooperation in the preparation of agricultural development plans for district - To prepare and update the agricultural basic data - The learning management and technology transfer on rice production to farmers - The counseling clinic in agriculture - - Development of farmer lecturers - Have promoted and developed the local wisdom -

1.2 ข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล

จากการสำรวจข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล และวิเคราะห์ความเหมือนความแตกต่างที่มีอยู่ในคุณลักษณะของข้อมูล พบว่า เจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เหมือนกันในเรื่องการขาดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านการผลิตข้าว ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีทางการเกษตรก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว จึงต้องเรียนรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอยู่เสมอ ในการจัดอบรมของหน่วยงานเพื่อให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ มักไม่ค่อยเปิดอบรมในหลักสูตรด้านการเกษตร ทำให้เจ้าหน้าที่ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง

ข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่เกษตรทั้ง 5 ตำบล ที่แตกต่างกัน คือ จากปัญหาของหน่วยงานเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เกษตรต้องทำงานหลายด้านทำให้ไม่มีเวลาในการติดตาม และประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการขาดปัจจัยทางกายภาพที่เอื้อต่อการทำงานในพื้นที่ เช่น เครื่องมืออุปกรณ์การสื่อสาร ยานพาหนะ ค่าน้ำมันรถ เป็นต้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เป็นอย่างมาก

1.3 การใช้ข้อมูลด้านศักยภาพและข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่เกษตรช่วยในการวางแผนพัฒนาให้เหมาะสม

จากการวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล พบว่า ศักยภาพและ

ข้อจำกัดช่วยในการวางแผนพัฒนาการเกษตรมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1) ศักยภาพด้านการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่นั้น เจ้าหน้าที่เกษตรสามารถนำข้อมูลพื้นฐานด้านการผลิตข้าวในระดับหมู่บ้าน/ครัวเรือนของเกษตรกรที่เจ้าหน้าที่เกษตรได้เก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นปัจจุบัน มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

2) ศักยภาพด้านการร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล เป็นความสามารถของเจ้าหน้าที่เกษตรในการร่วมกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ซึ่งสามารถนำมาใช้ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3) ศักยภาพด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าว นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้งในด้านการทำหน้าที่เป็นวิทยากร หรือการจัดหาวิทยากรเกษตรกรและคลังความรู้ของตำบล

4) ศักยภาพด้านการให้บริการปรึกษาปัญหาด้านการผลิตข้าว เจ้าหน้าที่เกษตรสามารถใช้ศักยภาพด้านนี้ร่วมวิเคราะห์ปัญหาการผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกร และแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการในการวางแผนพัฒนาให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

5) ข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่เกษตรในการขาดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านการผลิตข้าว ทำให้เกิดแนวทางในการวางแผนพัฒนาในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านการเกษตร โดยจัดหาวิทยากรที่มีความรู้

ความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีนั้น ๆ มาถ่ายทอดให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และกลุ่มเกษตรกร

6) เจ้าหน้าที่เกษตรทำงานหลายด้าน และยังขาดปัจจัยทางกายภาพที่เอื้อต่อการทำงานในพื้นที่ เช่น เครื่องมืออุปกรณ์การสื่อสาร ยานพาหนะ ค่าน้ำมันรถ เป็นต้น จึงต้องมีการวางแผนพัฒนาโดยการจัดการความรู้ในการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กลุ่มเกษตรกร และหน่วยงานร่วมอื่นๆ เพื่อให้สามารถเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าว ภายได้เงื่อนไขข้อจำกัดการส่งเสริมการเกษตรหรือจำนวนเจ้าหน้าที่น้อยและจำกัดด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกับชุมชน

2. ศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวใน 5 ตำบล

2.1 ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

ในกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั้ง 5 กลุ่ม จาก 5 ตำบล เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม โดยให้กรรมการกลุ่มของแต่ละกลุ่มประเมินศักยภาพที่เป็นจุดแข็งของตนเอง เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรได้มองเห็นและเข้าใจพร้อมกันเกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มโดยทั่วไป ซึ่งพบว่าทั้ง 5 กลุ่มมีความสามารถในการบริหารกลุ่ม มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานในกลุ่ม ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าว

ชุมชนบ้านสะแกเครือ กลุ่มปลูกข้าวหอมมะลิบ้านประจักษ์ และศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านแม่ปะเหนือ มีสมาชิกกลุ่มที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิตข้าว จากประสบการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ดังนั้นข้าวที่ผลิตได้จึงมีปริมาณค่อนข้างสูงและมีคุณภาพดี มีตลาดในเครือข่ายรองรับ นอกจากนั้นกลุ่มเกษตรกรยังมีทุนมนุษย์ที่สำคัญในเรื่ององค์ความรู้ในการผลิตข้าว โดยศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านสะแกเครือมีองค์ความรู้เรื่องการผลิตข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี แต่ได้รับผลผลิตข้าวเป็นที่น่าพอใจ เป็นศูนย์ ฯ ที่ได้รับการรับรองการผลิตข้าว (GAP) ในปีพ.ศ.2556 และได้รับรางวัลการประกวดกลุ่มข้าวจากกรมส่งเสริมการเกษตรในปีพ.ศ. 2553 เช่นเดียวกับศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านแม่ปะเหนือที่ได้รับการรับรองการผลิตข้าว (GAP) เช่นกัน และยังมีความสามารถในการป้องกันกำจัดแมลง บั่วและศัตรูพืชอื่นๆ อย่างถูกวิธีโดยไม่ใช้สารเคมี กลุ่มผู้ปลูกข้าวหอมมะลิบ้านประจักษ์ เป็นกลุ่มที่มีองค์ความรู้ด้านการผลิตข้าวเช่นเดียวกัน โดยมีองค์ความรู้ในการผลิตน้ำหมักชีวภาพสูตรต่างๆ เพื่อใช้กับนาข้าว และได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี

Table 2 Potential of 5 rice farmer groups in Tak province

Rice Farmer Group Potential	Community rice seed centers Ban Sakae Keur	Ban Pak Huay Klang rice group	Nong Bua Tai rice group	Ban Prajamrak Homnil rice group	Community rice seed centers Mae Pa Nua
Strengths	- The division of roles and functions in the group - Members have knowledge and skills	- The division of roles and functions in the group -	- The division of roles and functions in the group -	- The division of roles and functions in the group - Members have knowledge and	- The division of roles and functions in the group - Members have knowledge and skills

Table 2 (Continued)					
Rice Farmer Group Potential	Community rice seed centers Ban Sakae Keur	Ban Pak Huay Klang rice group	Nong Bua Tai rice group	Ban Prajamrak Homnil rice group	Community rice seed centers Mae Pa Nua
	in rice production - Rice production is high, good quality and market for grain continues	-	-	skills in rice - production	in rice production - Rice production is high, good quality and market for grain continues

2.2 ปัญหาในการผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวใน 5 ตำบล แนวทางที่กลุ่มจะต้องทำการพัฒนา ซึ่งก็คือการแก้ไขปัญหากลุ่ม ดังแสดงในตารางที่ 3

จากการระดมความคิดกลุ่มเกษตรกรโดยใช้เทคนิค mind map ทำให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา และ

Table 3 The problem analysis and guideline of solve problem of the rice issue in the area of 5 rice group

Rice farmer Group	Main problem	Cause of problem	Main research question	Guidelines of the solution
Community rice seed centers Ban Sakae Keur	Problem on straw in the rice paddy	Stubble is plenty of cause for stubble burning	How do decompose rice stubble?	The microorganisms production to decompose rice stubble
Ban Pak Huay Klang rice group	The problem of high cost from using chemicals	The use of chemical fertilizers and pesticides in the paddy fields	How do to reduce the use of chemicals in rice production?	The production of non turn the compost pile to replace chemical fertilizers
Nong Bua Tai rice group	The problem of high rice production cost	The use of chemical fertilizers and pesticides in the paddy fields	How do to reduce the cost of rice production?	-The no flip compost pile production to reduce the cost of chemical fertilizers
Homnil rice group	The lack of nutrients in the soil, rice yield per rai is low	Increasing the times per year in rice production	How do to increase mineral in soil?	The production of non turn the compost pile to soil improvement in rice fields
Community rice seed centers Mae Pa Nua	Rice insect pests, burning thrips, rice gall midge in rice paddy	The terrain is suitable for the breeding of gall midge	How do prevent and get rid of gall midge?	The prevention and elimination the gall midge properly

3. การวางแผนพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 5 ตำบลที่เหมาะสม

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 5 กลุ่ม รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหากลุ่มเกษตรกรพบว่าสามารถนำมาใช้ประกอบการวางแผนพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่เกษตรและกลุ่มเกษตรกร โดยใช้ศักยภาพและปัญหาเป็นฐานในการพัฒนาแผนการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพปรากฏการณ์การศึกษา คือ 1) ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านสะแกเครือ จัดทำแผนการผลิตจุลินทรีย์เพื่อใช้ย่อยสลายตอซังในนาข้าว 2) กลุ่มปลูกข้าวบ้านปากห้วยกลาง จัดทำแผนการผลิตปุ๋ยหมักจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร 3) กลุ่มปลูกข้าวบ้านหนองบัวได้ จัดทำแผนการผลิตปุ๋ยหมักแบบไม่กลับกอง 4) กลุ่มปลูกข้าวหอมมะลิบ้านประจักษ์ร์ จัดทำแผนการผลิตปุ๋ยหมักแบบไม่กลับกอง และ 5) ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านแม่ปะเหนือ จัดทำแผนการป้องกันและกำจัดแมลงบั่วอย่างถูกวิธี

อภิปรายผล

1. ศักยภาพและข้อจำกัดในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล ในจังหวัดตาก

ศักยภาพของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน 5 ตำบล ในจังหวัดตาก ที่ช่วยสนับสนุนให้การวางแผนพัฒนาการผลิตข้าวมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น คือ ความสามารถในการจัดทำแผนพัฒนากลุ่ม

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่สอดคล้องกับศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ในขั้นตอนต่างๆ คือ การประเมินศักยภาพ การวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อจัดทำเป็นแผนพัฒนาการผลิตข้าว และศักยภาพด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตร ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรทั้งในด้านการทำหน้าที่เป็นวิทยากร หรือการจัดหาวิทยากรเกษตรกรและคลังความรู้ของตำบล โดยมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการจัดทำแผนชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตรที่ปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับพื้นที่ โดยเน้นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกรโดยใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ วางแผน และบริหารจัดการภายในชุมชนเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความต้องการของชุมชน (คณะกรรมการหลักสูตรและคณะทำงานผลิตวิทยากรส่งเสริมการเกษตรและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555) ส่วนข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่เกษตรในด้านการขาดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านการเกษตรทำให้เกิดแนวทางในการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยจัดหาวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีนั้นๆ มาถ่ายทอดให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่เกษตรและกลุ่มเกษตรกร เพื่อการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริขวัญ (2546) ที่รายงานว่าปัจจัยที่ส่งผลให้การวางแผนชุมชนมีคุณภาพ คือ การเชื่อมประสานกับภาคีการพัฒนาต่างๆ นับว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนด้านหนึ่งของการจัดทำและการเชื่อมโยงแผนชุมชน ซึ่งในปัจจุบันพบว่า หน่วยงานการวิจัยและพัฒนาได้มี

บทบาทเพิ่มขึ้นในการเชื่อมโยงงานวิจัยลงสู่พื้นที่ รวมทั้งการบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการตอบสนองการแก้ปัญหาเฉพาะพื้นที่ พร้อมทั้งมีวิทยากร กระบวนการ และเจ้าหน้าที่ ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องแผนชุมชน ซึ่งต้องอาศัยทั้งแนวคิด ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจของวิทยากรกระบวนการ ที่นับว่าเป็นปัจจัย เชื้อที่ทำให้เกิดการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาชุมชน

2. ศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ใน 5 ตำบล

การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทำให้กลุ่มมีความเข้าใจสภาพของกลุ่มทั้งในแง่ศักยภาพ และปัญหา และตระหนักในการที่จะร่วมแก้ไขปัญหากลุ่ม รวมทั้งเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพที่มีอยู่ของกลุ่ม ซึ่งสามารถนำข้อมูลดังกล่าว มาใช้เป็นฐานในการวางแผนพัฒนาการผลิตข้าว คือ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการกลุ่มและการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานในกลุ่ม นำมากำหนดแผนในการเรียนรู้ จากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ในการศึกษากระบวนการทำงาน การแก้ไขปัญหา รวมถึงกิจกรรมต่างๆ เช่น การผลิตปุ๋ยคอก/ปุ๋ยหมัก การผลิตน้ำส้มควันไม้ การผลิตสมุนไพรไล่แมลงศัตรูพืช เป็นต้นที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างได้ ศักยภาพด้านทักษะในการผลิตข้าว นำมากำหนดแนวทางในการจัดทำแผนตามศักยภาพด้านการผลิตข้าวที่มีอยู่ของแต่ละกลุ่ม ศักยภาพด้านทุนมนุษย์ คือ องค์ความรู้ในการผลิตข้าว ซึ่งมีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสามารถเป็นวิทยากร เกษตรกรถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาในการผลิตข้าว ที่ประสบความสำเร็จให้แก่กลุ่มอื่นๆ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดทำ

แผนพัฒนาท้องถิ่นของกรมการพัฒนาชุมชน (2553) ที่กล่าวว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นการนำผลการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนและปัญหา ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งกรอบสถานการณ์ภายนอกมา กำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาของแต่ละชุมชนที่เป็นรูปธรรม

3. การวางแผนพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 5 ตำบลที่เหมาะสม

จากการวิเคราะห์ศักยภาพ และปัญหาของกลุ่มเกษตรกร เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 5 กลุ่ม และเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ตำบล โดยนำศักยภาพ ที่กลุ่มเกษตรกรมีอยู่มาเป็นฐานในการแก้ไขปัญห และใช้ศักยภาพและข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่เกษตรที่มีอยู่ สนับสนุนการวางแผนพัฒนาให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการกำหนดกิจกรรมการแก้ปัญหาของกลุ่มผู้ปลูกข้าวที่สอดคล้องกับศักยภาพ และปัญหา รวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเกษตรกร โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นแผนพัฒนาที่เหมาะสมจึงต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและชุมชน เป็นแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับ ศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเกษตรกร และใช้ข้อมูลด้าน ศักยภาพและข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่ช่วยหนุนเสริมให้แผนมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น และขับเคลื่อนแผนพัฒนาให้ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับสุพิมล และคณะ (2557) ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาตมั่วสุราในชุมชน หมู่บ้านหนองเต่าคำใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ชุมชนมีการเรียนรู้ ตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาาร่วมกัน มี

แนวทางในการแก้ปัญหา ภายใต้การนำของผู้นำชุมชน
เกิดการทำงานเชิงระบบ มีโครงการและกิจกรรมรองรับ
ต่อเนื่อง ยั่งยืน ใช้หลักศาสนาสามัคคีธรรมกับวัฒนธรรม
ประเพณี ท้องถิ่นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประสาน
เชื่อมโยงกับเครือข่ายต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมและเกิดการ
เรียนรู้ร่วมกัน

สรุป

จากผลการวิจัยผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ศักยภาพ
ของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5 ตำบลในจังหวัดตาก เป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัว
ของเจ้าหน้าที่เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใน
การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ โดยสามารถทำ
ให้เกษตรกรเกิดการพัฒนาการประกอบอาชีพของตนเอง
และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และ ศักยภาพของกลุ่ม
เกษตรกรผู้ปลูกข้าว 5 กลุ่มในจังหวัดตากเป็น
ความสามารถในการผลิตข้าวและความสามารถในการ
บริหารจัดการกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแต่ละกลุ่ม
การวางแผนพัฒนาการผลิตข้าวที่เหมาะสมเกิดจากการมี
ส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและเจ้าหน้าที่
เกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้ร่วมกันคิด
ร่วมกันเรียนรู้ในการวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาของ
ตนเอง แล้วนำข้อมูลที่ได้มากำหนดทิศทางที่จะนำไปสู่
การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ โดยนำศักยภาพที่กลุ่ม
เกษตรกรมีอยู่มาเป็นฐานในการแก้ไขปัญหา และใช้
ศักยภาพและข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่เกษตรที่มีอยู่ช่วย
สนับสนุนการวางแผนพัฒนาการผลิตข้าวให้มีความ
เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการใช้ข้อมูลด้านศักยภาพและ
ปัญหา เพื่อวางแผนพัฒนาการผลิตข้าวแบบมีส่วนร่วม
ของเจ้าหน้าที่เกษตรและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยมี
การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่เกษตรกับ
กลุ่มเกษตรกรให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อ
พัฒนาการผลิตข้าวของกลุ่ม ปัญหาที่พบในหลาย ๆ
พื้นที่ คือ เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา
น้อย ดังรายงานวิจัยของ นรา และจิรวรรณ (2557) ที่
พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา
องค์การบริหารส่วนตำบลน้อยมาก แสดงให้เห็นว่า
ประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญในเรื่องการจัดทำ
แผนพัฒนาท้องถิ่นเท่าที่ควร หรือประชาชนอาจจะเข้าใจ
ว่า ตนเองได้เลือกผู้แทนเข้าไปบริหารท้องถิ่นของตนแล้ว
ภารกิจในการบริหารและการดำเนินงานใด ๆ รวมถึงการ
จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ก็จะต้องเป็นหน้าที่ฝ่ายบริหาร
ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด
จึงไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
มากนัก ดังนั้นแนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่าง
เจ้าหน้าที่กับเกษตรกรจึงมีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่
เกษตรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจ
ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่เกษตร และเกษตรกร
อย่างต่อเนื่องถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมใน
กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร เพื่อให้เกิด
แผนพัฒนาที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. 2553. คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชน. สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, กรุงเทพฯ. 25 หน้า.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2557. นโยบายและแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรปีงบประมาณ พ.ศ. 2557. กองแผนงาน กรมส่งเสริมการเกษตร, กรุงเทพฯ. 16 หน้า.

คณะกรรมการหลักสูตรและคณะทำงานผลิตวิชาการส่งเสริมการเกษตรและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2555. แนวทางการศึกษาวิชาการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะนักส่งเสริมการเกษตร. กรมส่งเสริมการเกษตรและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กรุงเทพฯ. 67 หน้า.

ชัชวีร์ นฤทุม. 2551. การพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. 148 หน้า.

นรา ศีรีวงษา และจีรวัฒน์ เจริญสุข. 2557. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง อำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารการเมืองการปกครอง 4(2): 296-313.

ศิริขวัญ อุทา. 2546. กระบวนการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. 100 หน้า

สุพิมล ขอผล จินตวีร์พร เป้นแก้ว ธนัทธนีร์ สโบล สมพร สิทธิสงคราม สายัณห์ ชัยศรีสวัสดิ์ สุมาลี ชัยศรีสวัสดิ์ และประจวบ นน่อศักดิ์. 2557. การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการดื่มสุราในชุมชนหมู่บ้านหนองเต่าคำใหม่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 2(3): 313-324..